Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

25 октомври 2012 година*

„Пространство на свобода, сигурност и правосъдие — Съдебна компетентност по граждански и търговски дела — Специална компетентност по дела относно гражданска отговорност при деликт или квазиделикт — Отрицателен установителен иск („negative Feststellungsklage“) — Право на предполагаемия причинител на вредоносно събитие да предяви иск срещу евентуално увреденото лице пред съд на държавата, в която е настъпило или може да настъпи твърдяното събитие, за да се установи, че не е налице отговорност за непозволено увреждане“

По дело C-133/11

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Bundesgerichtshof (Германия) с акт от 1 февруари 2011 г., постъпил в Съда на 18 март 2011 г., в рамките на производство по дело

Folien Fischer AG,

Fofitec AG

срещу

Ritrama SpA,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: г-н A. Tizzano, председател на състав, г-н A. Borg-Barthet, г-н J.-J. Kasel, г-н M. Safjan (докладчик) и г-жа M. Berger, съдии,

генерален адвокат: г-н N. Jääskinen,

секретар: г-жа A. Impellizzeri, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 15 февруари 2012 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за Folien Fischer AG и Fofitec AG, от G. Jaekel, Rechtsanwalt,

— за Ritrama SpA, от J. Petersen, Rechtsanwalt,

— за германското правителство, от г-н T. Henze и г-жа J. Kemper, в качеството на представители,

* Език на производството: немски.

— за френското правителство, от г-н G. de Bergues и г-жа B. Beaupère-Manokha, в качеството на представители,

— за нидерландското правителство, от г-жа C. Wissels и г-жа B. Koopman, в качеството на представители,

— за полското правителство, от г-н M. Szpunar, в качеството на представител,

— за португалското правителство, от г-н L. Inez Fernandes, в качеството на представител,

— за швейцарското правителство, от г-н D. Klingele, в качеството на представител,

— за Европейската комисия, от г-н W. Bogensberger и г-н M. Wilderspin, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 19 април 2012 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 5, точка 3 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между Folien Fischer AG (наричано по-нататък „Folien Fischer“) и Fofitec AG (наричано по-нататък „Fofitec“), установени в Швейцария, от една страна, и Ritrama SpA (наричано по-нататък „Ritrama“), установено в Италия, по повод техния отрицателен установителен иск относно липсата отговорност за непозволено увреждане в областта на конкуренцията.

Правна уредба

3 Съгласно съображение 2 от Регламент №°44/2001 в интерес на доброто функциониране на вътрешния пазар този регламент е насочен към прилагане на „разпоредбите за уеднаквяване на правилата за конфликт на юрисдикции по граждански и търговски дела и за опростяване на формалностите с оглед бързо и опростено признаване и изпълнение на съдебни решения от държавите членки, които са обвързани по настоящия регламент“.

4 Съображение 11 от този регламент гласи:

„Правилата за компетентността трябва да са във висока степен предвидими и основани на принципа, че компетентността по правило се основава на местоживеенето на ответника и винаги трябва да е налице на това основание, освен в няколко ясно определени ситуации, когато основанието на спора или автономията на страните изисква или предполага различен свързващ фактор. [Седалището на юридическите лица] трябва да се определи автономно, така че общите правила да се направят по-прозрачни и да се избегнат конфликти на юрисдикции“.

5 Съображение 12 от посочения регламент предвижда:

„Наред с местоживеенето на ответника трябва да съществуват алтернативни основания за компетентност, които са основани на тясна връзка между съда и [правния спор] или с оглед да се улесни доброто [правораздаване]“.

6 Съображение 15 от същия регламент гласи:

„В интерес на хармоничното упражняване на правосъдие е необходимо да се минимизира възможността от едновременни производства и да се гарантира, че в две държави членки няма да се произнасят противоречащи си съдебни решения. […]“.

7 Съгласно съображение 19 от Регламент № 44/2001:

„Трябва да се гарантира приемственост между [Брюкселската конвенция относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (подписана на 27 септември 1968 г.) (ОВ L 299, 1972 г., стр. 32; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19 том 10 стр. 3), изменена последователно с конвенциите относно присъединяването на новите държави членки към нея (наричана по-нататък „Брюкселската конвенция“] и настоящия регламент и за тази цел трябва да се установят преходни разпоредби. Същата нужда от приемственост се прилага и по отношение на тълкуването на Брюкселската конвенция от Съда […]“.

8 Правилата за компетентност са посочени в членове 2—31 от Регламент № 44/2001, съдържащи се в глава II от него.

9 Член 2, параграф 1 от посочения регламент, съдържащ се в глава II, раздел 1, озаглавен „Общи разпоредби“, има следното съдържание:

„При условията на настоящия регламент, искове срещу лицата, които имат местоживеене в държава членка, независимо от тяхното гражданство, се предявяват пред съдилищата на тази държава членка“.

10 Член 3, параграф 1 от Регламент № 44/2001, съдържащ се в същия раздел, гласи:

„Срещу лица, които имат местоживеене в държава членка, могат да бъдат предявявани искове в съдилищата на друга държава членка само при съблюдаване на правилата, установени в раздели 2—7 от настоящата глава“.

11 Член 5, точка 3 от същия регламент, съдържащ се в глава II, раздел 2, озаглавен „Специална компетентност“, предвижда:

„Срещу лице, което има местоживеене в държава членка, може да бъде предявен иск в друга държава членка:

[…]

3) по дела относно гражданска отговорност [при деликт или квазиделикт —] в съдилищата на мястото, където е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие“.

12 Член 27 от Регламент № 44/2001 гласи:

„1. Когато дела с един и същ предмет и между същите страни, са заведени в съдилищата на различни държави членки, всеки съд, различен от първия сезиран съд, спира разглеждането на делото служебно, докато бъде установена компетентността на първия сезиран съд.

2. Когато бъде установ[ена] компетентността на първия сезиран съд, всеки друг съд, различен от първия сезиран съд, се отказва от компетентност в полза на този съд“.

Спорът по главното производство и преюдициалният въпрос

13 Folien Fischer, със седалище в Швейцария, разработва, произвежда и продава покрити хартии и самозалепващи фолиа. То разпространява на пазара, по-специално в Германия, основния материал във вид на руло, върху който се отпечатват формуляри за определени карти.

14 Fofitec, чието седалище също е в Швейцария, принадлежи към групата предприятия на Folien Fischer и притежава патенти, с които се закрилят специални формуляри за заглавна страница на писма, с които се изпращат по-специално членски карти, както и основния материал, върху който се отпечатват тези формуляри за карти.

15 Ritrama, със седалище в Италия, разработва, произвежда и разпространява на пазара различни видове ламинати и многослойни фолиа.

16 В писмо от март 2007 г. Ritrama твърди, че политиката на разпространение на Folien Fischer и отказът му да предостави патентни лицензии противоречат на конкурентното право.

17 След получаването на това писмо Folien Fischer и Fofitec предявяват отрицателен установителен иск пред Landgericht Hamburg (Германия), за да се установи, че Folien Fischer не е било длъжно да прекрати търговската си практика по отношение на отстъпките и изготвянето на договорите за разпространение и че Ritrama не е имала право нито да иска преустановяването на тази търговска практика, нито да получи обезщетение на това основание. Освен това Folien Fischer и Fofitec искат от посочения съд да бъде установено, че Fofitec не е било длъжно да предостави лицензия, свързана с притежавани от него два патента, с които се закриля производството на формуляри и на основния материал, върху който се отпечатват тези формуляри.

18 След предявяването на отрицателния установителен иск Ritrama и Ritrama AG — негово дъщерно дружество със седалище в Швейцария, предявяват осъдителен иск пред Tribunale di Milano (Италия), като поддържат, че Folien Fischer и Fofitec имат антиконкурентно поведение, и искат да им се присъди обезщетение за вреди и Fofitec да бъде осъдено да издаде лицензии по въпросните патенти. В съдебното заседание пред Съда Ritrama потвърждава, че това производство е спряно.

19 Landgericht Hamburg отхвърля предявения от Folien Fischer и Fofitec отрицателен установителен иск като недопустим. Решението на тази юрисдикция е потвърдено във въззивно производство пред Oberlandesgericht Hamburg (Германия).

20 В решението си последният не признава компетентността на германските съдилища, с мотива че предвидената в член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001 компетентност по дела за непозволено увреждане е неприложима по отношение на отрицателен установителен иск като предявения от Folien Fischer и Fofitec, тъй като с този иск се цели да се докаже именно че не е извършено никакво непозволено увреждане.

21 Сезиран с ревизионна жалба от Folien Fischer и Fofitec, Bundesgerichtshof си поставя въпроса дали компетентността по член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001 е обоснована и в случай че извършителят на възможно увреждане предяви отрицателен установителен иск, за да установи, че за евентуално пострадалото от това увреждане лице не възникват никакви права от възможно непозволено увреждане. При това положение Bundesgerichtshof решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Следва ли член 5, точка 3 от Регламент [№ 44/2001] да се тълкува в смисъл, че съдебната компетентност по дела за непозволено увреждане се прилага и за отрицателен установителен иск, в който причинителят на възможно увреждащо събитие твърди, че от определени обстоятелства (в конкретния случай нарушение на разпоредбите на конкурентното право) за евентуално увреденото лице не възникват никакви права, произтичащи от непозволеното увреждане?“.

По преюдициалния въпрос

По допустимостта

22 Ritrama оспорва релевантността на преюдициалния въпрос за разрешаването на спора в главното производство. Писмото му от март 2007 г., на което се позовава запитващата юрисдикция, било представено не като официално уведомително писмо, а като обикновена покана за започване на преговори за решаването на проблема. Посоченото писмо не представлявало валидно процесуално основание и не можело надлежно да въвлече ответника по главното производство в съдебен процес. Поради това Folien Fischer и Fofitec нямали никакъв правен интерес.

23 Ritrama твърди също така, че предвид обстоятелството, че не е в конкуренция с Folien Fischer и Fofitec в Германия, спорното незаконосъобразно деяние не би могло да е извършено в Германия по смисъла на процесуалното право. Следователно германските съдилища не биха могли да основават компетентността си на член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001.

24 В това отношение следва да се приеме, от една страна, че Ritrama цели да постави под въпрос правния интерес на Folien Fischer и Fofitec в производството пред запитващата юрисдикция и оспорва относимостта на преюдициалния въпрос. Както обаче Съдът вече е имал повод да отбележи, запитващата юрисдикция е единствено компетентна да установи и прецени обстоятелствата по спора, с който е сезирана, както и да тълкува и приложи националното право (вж. Решение от 11 септември 2008 г. по дело Eckelkamp и др., C-11/07, Сборник, стр. I-6845, точка 32, както и Решение от 26 май 2011 г. по дело Stichting Natuur en Milieu и др., C-165/09-C-167/09, Сборник, стр. I-4599, точка 47).

25 От друга страна, съгласно постоянната съдебна практика във всички случаи само националният съд може да прецени, предвид особеностите на висящото пред него дело, както необходимостта от преюдициално заключение, за да може да постанови решението си, така и релевантността на въпросите, които поставя на Съда (Решение от 7 декември 2010 г. по дело VEBIC, C-439/08, Сборник, стр. I-12471, точка 41, както и Решение от 16 февруари 2012 г. по дело Eon Aset Menidjmunt, C-118/11, точка 76 и цитираната съдебна практика).

26 Отказът да се произнесе по поставен от национална юрисдикция преюдициален въпрос е възможен само ако е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора по главното производство, когато проблемът е хипотетичен или още когато Съдът не разполага с необходимите фактически и правни елементи, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (вж. по-специално

Решение от 22 юни 2010 г. по дело Melki и Abdeli, C-188/10 и C-189/10, Сборник, стр. I-5667, точка 27, както и Решение от 28 февруари 2012 г. по дело Inter-Environnement Wallonie и Terre wallonne, C-41/11, точка 35).

27 Настоящият случай обаче не е такъв, тъй като запитващата юрисдикция ясно е посочила мотивите, поради които поставя преюдициалния въпрос, и отговорът на този въпрос ѝ е необходим, за да реши спора, с който е сезирана.

28 При тези обстоятелства преюдициалното запитване трябва да се приеме за допустимо.

По същество

29 С въпроса си запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че отрицателен установителен иск относно липсата на отговорност за непозволено увреждане попада в приложното поле на тази разпоредба.

Предварителни бележки

30 На първо място, следва да се напомни, от една страна, че разпоредбите на Регламент № 44/2001 трябва да бъдат тълкувани самостоятелно въз основа на систематиката и целите на този регламент (вж. по-специално Решение от 16 юли 2009 г. по дело Zuid-Chemie, C-189/08, Сборник, стр. I-6917, точка 17 и цитираната съдебна практика, както и Решение от 25 октомври 2011 г. по дело eDate Advertising и Martinez, C-509/09 и C-161/10, Сборник, стр. I-10269, точка 38).

31 От друга страна, доколкото Регламент № 44/2001 заменя в отношенията между държавите членки Брюкселската конвенция, направеното от Съда тълкуване на разпоредбите на Конвенцията важи и за тези на посочения регламент, когато разпоредбите на тези актове могат да се квалифицират като еквивалентни (Решение по дело Zuid-Chemie, точка 18, както и Решение по дело eDate Advertising и др., точка 39, посочени по-горе).

32 При все това относимите към настоящото дело разпоредби на Регламент № 44/2001, а именно на член 5, точка 3 и член 27 от този регламент, отразяват същата систематика като тази на Брюкселската конвенция и освен това са формулирани по почти идентичен начин. С оглед на така установената еквивалентност е важно да се гарантира съгласно съображение 19 от Регламент № 44/2001 приемствеността в тълкуването на тези два акта (вж. Решение по дело Zuid-Chemie, посочено по-горе, точка 19).

33 На второ място, следва да се напомни, от една страна, че Регламент № 44/2001 преследва цел за правна сигурност, която се изразява в укрепване на правната защита на установените в Европейския съюз лица, като едновременно позволява на ищеца лесно да определи юрисдикцията, която може да сезира, а на ответника — разумно да предвиди пред коя юрисдикция може да бъде призован (вж. по-специално Решение от 23 април 2009 г. по дело Falco Privatstiftung и Rabitsch, C-533/07, Сборник, стр. I-3327, точка 22 и цитираната съдебна практика, както и Решение от 17 ноември 2011 г. по дело Hypoteční banka, C-327/10, Сборник, стр. I-11543, точка 44).

34 От друга страна, разпоредбите на Регламент № 44/2001, предвиждащи специална компетентност, трябва да се тълкуват в съответствие със съображение 12 от този регламент, като се вземе предвид целта да се улесни доброто правораздаване.

35 Член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува с оглед на тези съображения.

Приложно поле на член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001

36 Преди всичко следва да се приеме, че съгласно текста на член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001 уреденото в тази разпоредба правило за специалната компетентност е предвидено общо за „гражданската отговорност [при деликт или квазиделикт]“. Следователно подобна формулировка не позволява да се изключат изначално отрицателните установителни искове от приложното поле на тази разпоредба.

37 По-нататък, съгласно постоянната съдебна практика правилото за специалната компетентност, предвидено в член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001 като изключение от принципа за компетентност на съдилищата по седалището или местоживеенето на ответника, се основава на наличието на особено тясна връзка между спора и юрисдикциите по мястото, където е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие, която обосновава предоставянето на компетентност на тези юрисдикции за целите на доброто правораздаване и надлежната организация на процеса (вж. Решение по дело Zuid-Chemie, точка 24, както и Решение по дело eDate Advertising и Martinez, точка 40).

38 Всъщност по дела за непозволено увреждане съдът по мястото, където е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие, по принцип е най-подходящият да се произнесе по-специално поради близостта на спора и улесненото събиране на доказателства (вж. в този смисъл Решение от 1 октомври 2002 г. по дело Henkel, C-167/00, Recueil, стр. I-8111, точка 46 и Решение по дело Zuid-Chemie, посочено по-горе, точка 24).

39 Следва да се напомни също, че изразът „място[…], където е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие“, който се съдържа в член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001, се отнася едновременно до мястото на настъпване на вредата и до мястото на настъпване на събитието, което е причинило тази вреда, поради което ищецът може по свой избор да предяви иск срещу ответника пред съда в едното или другото място (Решение от 19 април 2012 г. по дело Wintersteiger, C-523/10, точка 19 и цитираната съдебна практика).

40 Ето защо националната юрисдикция следва да установи една от двете връзки, за да може да обяви, че е компетентна да разгледа спор за гражданска отговорност при деликт или квазиделикт.

41 Следователно трябва да се определи дали, независимо от особеностите на отрицателния установителен иск, съдебната компетентност за разглеждането на подобен иск може да се признае въз основа на критериите, предвидени в член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001.

42 В това отношение следва да се приеме, че особеностите на отрицателния установителен иск почиват на факта, че ищецът иска да се установи липсата на условията за отговорността, от която би произтичало право на обезщетение в полза на ответника.

43 При тези обстоятелства, както посочва генералният адвокат в точка 46 от заключението си, отрицателният установителен иск предполага размяна на обичайните роли по делата за непозволено увреждане, тъй като ищецът е възможният длъжник по вземане, основано на непозволено увреждане, докато ответникът е евентуално увреденото от това деяние лице.

44 Тази размяна на ролите обаче не може да води до изключване на отрицателните установителни искове от приложното поле на член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001.

45 Всъщност целите на предвидимостта на съда и правната сигурност, които са преследвани от тази разпоредба и многократно са напомняни в съдебната практика (вж. Решение от 15 март 2012 г. по дело G, C-292/10, точка 39 и Решение по дело Wintersteiger, посочено по-горе, точка 23), не се отнасят нито до ролите, които изпълняват съответно ищецът и ответникът, нито до защитата на един от тях.

46 По-специално член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001 не преследва същата цел като съдържащите се в глава II, раздели 3—5 от същия регламент правила за компетентност и е насочен към предоставяне на засилена защита в полза на по-слабата страна (вж. Решение от 20 май 2010 г. по дело ČPP Vienna Insurance Group, C-111/09, Сборник, стр. I-4545, точка 30 и цитираната съдебна практика).

47 Следователно, както правилно твърдят Folien Fischer, Fofitec, германското, френското, нидерландското и португалското правителство и Европейската комисия, прилагането на посочения член 5, точка 3 не зависи от условието евентуално увреденото лице да е подало иск.

48 Несъмнено интересите на ищеца по отрицателен установителен иск и тези на лицето, предявило иск за признаване на отговорността на ответника за вреди и за осъждането му да заплати обезщетение за тях, са различни. И в двата случая обаче сезираната със спора юрисдикция разглежда едни и същи фактически и правни обстоятелства.

49 От друга страна, от точка 45 от Решение от 6 декември 1994 г. по дело Tatry (C-406/92, Recueil, стр. I-5439), отнасящо се по-специално до тълкуването на член 21 от Брюкселската конвенция, посветен на висящите дела с един и същ предмет и между едни и същи страни пред различни съдилища, който понастоящем е член 27 от Регламент № 44/2001, е видно, че искането за признаване на отговорността на ответника за вреди и за осъждането му да заплати обезщетение на това основание, и искането на същия ответник да се признае, че не носи отговорност за посочените вреди, имат едно и също основание и един и същ предмет.

50 Освен това следва да се уточни, че във фазата на проверката на международната компетентност сезираната със спора юрисдикция не преценява нито допустимостта, нито основателността на отрицателния установителен иск съгласно правилата на националното право, а само установява връзката с държавата на сезирания съд, обосноваваща компетентността ѝ по силата на член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001.

51 При тези условия спецификата на отрицателния установителен иск, напомнена в точка 42 от настоящото решение, не влияе върху разглеждането, което извършва националната юрисдикция, за да провери съдебната си компетентност по дела относно гражданска отговорност при деликт или квазиделикт, тъй като трябва да се установи единствено наличието на връзка с държавата на сезирания съд.

52 Следователно, ако обстоятелствата, разглеждани в производството по отрицателния установителен иск, могат да обосноват връзката с държавата, в която е настъпило вредоносното събитие, или в която е причинена или може да бъде причинена вредата, в съответствие със съдебната практика, напомнена в точка 39 от настоящото решение, юрисдикцията на едното от тези две места може надлежно да обяви, че има компетентност на основание член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001, за да разгледа този иск, независимо дали той е подаден от евентуално пострадалия от непозволено увреждане или от възможния длъжник по вземане, основано на това деяние.

53 За разлика от това юрисдикцията, която не е в състояние да установи в държавата на сезирания съд наличието на една от двете връзки, напомнени в точка 39 от настоящото решение, не може да обяви, че има компетентност, тъй като в противен случай няма да се съобрази с целите на член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001.

54 От изложеното по-горе следва, че с оглед на определянето на компетентността на националните юрисдикции отрицателните установителни искове не могат да бъдат изключени от приложното поле на член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001.

55 Ето защо на поставения въпрос следва да се отговори, че член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че отрицателен установителен иск относно липсата на гражданска отговорност при деликт или квазиделикт попада в приложното поле на тази разпоредба.

По съдебните разноски

56 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

Член 5, точка 3 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела трябва да се тълкува в смисъл, че отрицателен установителен иск относно липсата на гражданска отговорност при деликт или квазиделикт попада в приложното поле на тази разпоредба.

Подписи